

Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Dönemi Uygulamalarından Vatan Cephesinin Sakarya'daki Yansımaları

Bilal Tunç*

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı, Türkiye

Öz

Ülke genelinde gerçekleştirmiş olduğu toplantı ve mitingler doğrultusunda Başbakan Adnan Menderes, 12 Ekim 1958'de Manisa'daki konuşmasında muhalefet partilerinden başta CHP olmak üzere CMP ve KP'nin DP'ye karşı oluşturmuş oldukları Güç Birliği Cephesi'ne karşı bütün vatandaşların yer alabileceği bir Vatan Cephesi'nin teşekkül edeceğini duyurmuştu. Akabinde de Vatan Cephesi kurulmuştu. Adı geçen cephe, ilk andan itibaren insanların dikkatini çekmiş ve çok sayıda kişi cepheye dâhil olmuştu. Bu kapsamda Sakarya yerel basını, vilâyetlerinden de Vatan Cephesi dolayısıyla da DP ocaklarına büyük iltihakların varlığını dile getiriyordu. Bilhassa Sakarya Demokrat, Anadolu ve Cemiyet gazeteleri, mezkûr teşekkülle iktidar partisinin Sakarya'ya bağlı kaza ve nahiyelerde güçlendiğini yazıyordu. 1959 yılında DP Sakarya İl Başkanlığı, Kadınlar Kolu Başkanlığı ve Gençlik Kolları Başkanlığı'nın etkili çalışmaları ve propagandaları ile vilâyete bağlı kaza ve nahiyelerde binlerce kişi DP ocak ya da bucaklarına kayıt olmuştu. Hususiyile CHP'den istifa eden esnaf teşkilatları ve vilâyetin önde gelen aileleri de, DP'ye katılmışlardı. Bunun dışında iktidar partisinin çalışmalarından memnun olmayarak DP'den ayrılarak CHP'ye iltica edenler de vardı. Bu durumdan dolayı iktidar partisiyle başta ana muhalefet partisi CHP olmak üzere diğer partiler arasında büyük sorunlar yaşanmaktaydı. Bu makalede Vatan Cephesi'nin Sakarya'daki durumu, Başbakan'a gönderilen telgraflardan ve vilâyetin basın organlarından yararlanılarak kapsamlı bir biçimde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Sakarya, Vatan Cephesi.

Makale Bilgileri /
Article Info:

Gönderim / Received:
13.04.2017
Kabul / Accepted:
10.07.2017

* Sorumlu Yazar /
Corresponding Author:

Ağrı İbrahim Çeçen
Üniversitesi,
Ağrı, Türkiye
btunc@agri.edu.tr

In the Turkish Political History Democratic Party's Practices to the Fatherland Front Reflections in Sakarya's City

Abstract

The scope of his trips and speeches in Turkey, Prime Minister Adnan Menderes expressed on October 12 that a Fatherland Front would be established because of the opposition's destructive works (RPP, RNP, VP) against DP, 1958. According to local newspaper in Sakarya, it began to greater participation to DP after his speech. Especially Sakarya Express, Democratic Sakarya and Anatolia Newspaper wrote that DP had come to an influential position in Sakarya. It was a large number of participation to the Fatherland Front thanks to its effective propaganda. Especially important names of resignation from RPP and people who had a voice in Sakarya by being a

Atf için / To cite this article:

Tunç, B. (2017). Türk siyasi tarihinde demokrat parti dönemi uygulamalarından vatan cephesinin Sakarya'daki yansımaları. *Curr Res Soc Sci*, 3(3), 154-168.

member of DP had a significant effect to the increased participation to the Fatherland Front Therewithal, there were also participants in the RPP who weren't satisfied with the work of the Fatherland Front. Therefore, it consisted major problems between the two parties. In this context, this study examined the development of the Fatherland Front in Sakarya in a comprehensive way. It was taken into account the telegrams which were sent to Adnan Menderes and Local Medias in Sakarya in this study.

Keywords: Democratic Party, Republican People's Party, the Fatherland Front, Sakarya.

Giriş

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı’nı müteakip çok partili hayata geçildikten sonra tarih sahnesine çıkan DP (Demokrat Parti) ülke çapında teşkilatlanmasını sağlayarak 1950 seçimlerini kazanmış yıllık CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) egemenliğine son vererek iktidar olmayı başarmıştı (Şahin ve Tunç, 2015, s.32). 1950 seçimlerinden sonra 1954 ve 1957 yıllarında yapılan milletvekili genel seçimleriyle belediye meclisi, il genel meclisi ve muhtarlık seçimlerinde de kazanan iktidar partisi, Türk siyasi tarihinde 1950-1960 arası döneme damgasını vurmuştu. Fakat 1957 Yılı Milletvekili Genel Seçimlerinden sonra DP eski gücünü kaybetmeye başlamış ve muhalefet partileri de DP’ye karşı ciddi bir oluşum içine girmişlerdi. Bilhassa 1958 yılında muhalefet partileri, DP’ye karşı ittifak seçimlere hazırlanmışlardı. Bu tarihlerde CMP (Cumhuriyetçi Millet Partisi) ile KP (Köylü Partisi)’nin birleşerek CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) ismini alacağı haberleri basında sürekli olarak dile getirilirken; HP (Hürriyet Partisi)’nin de CHP ile ittifak yapacağı dile getiriliyordu. Bu ittifak denemelerinden önce de muhalefet partileri birleşme çabalarını denemiş, fakat bunlardan bir sonuç almayı başaramamışlardı (Tunç, 2015, s.734). Ancak 1958 yılında muhalefet partilerinin DP’ye karşı birlik olma çalışmaları sonuç vermiş ve başta CHP olmak üzere muhalefet grupları, Güç Birliği adı altında yeni bir teşkilat oluşturmuşlardı (Bulut, 2009, s.129).

CHP’nin önderliğinde CMP ve HP’nin Güç Birliği ile iktidar partisine karşı güçlü bir konuma

gelinmeye çalışıldığı bir dönemde, Başbakan Adnan Menderes, 12 Ekim 1958’de Manisa’da yaptığı bir konuşma ile halkı muhalefetin Güç Birliği’ne karşı DP adına kurdukları Vatan Cephesi’ne katılmaya davet etmişti. Bu tarihten sonra Vatan Cephesi’ne kitleler halinde katılımlar olmaya başlamış ve DP yeniden güçlü bir konuma gelmeye başlamıştı (Tunç, 2015, ss.734-735). Bu arada Vatan Cephesi’ne dolayısıyla da DP’ye kayıt olanların isimleri daimi olarak radyoda ilan edilmekteydi. Bu şekilde Vatan Cephesi’ne iltihak edenlerin isimleri radyoda ilan edilirken; muhalefet partileri radyoyu “*partizan radyo*” olarak adlandırmış, radyoda DP propagandası yapıldığı düşüncesiyle de “*Ajans Haberlerini Dinlemeyenler Derneği*” kurmuşlardı (Uyar, 2001, s.20). Ancak bunların hiçbirisi, mezkûr yapının ülke genelinde yaygınlaşmasını engelleyememişti. Zira Vatan Cephesi’ne sürekli intisaplar olmaktadır.

Yukarıda da ifade olunduğu üzere DP, muhalefet çalışmalarının kendileri için ciddi bir güç kaybı yaratacağı düşüncesiyle Güç Birliği’ne karşı “Vatan Cephesi” ile siyasi hayata yeniden kuvvetli bir giriş yapıp ülke genelindeki gücünü korumak istemişti (Vural, 2010, s.181). Bu amaçla kurulan Vatan Cephesi ocaklarına 1958 yılı Ekim ayından itibaren DP’ye başta CHP olmak üzere diğer muhalefet partilerinden çok sayıda iltihaklar vardı (Özçelik, 2016,ss.2057-2058). Buna karşılık DP’den de diğer partilere katılımlar olmaktadır. Bu durum, DP ile diğer partiler arasında büyük sorunlara yol açmış ve partiler arası çatışmalar 27 Mayıs 1960 İhtilali’ne kadar da artarak devam etmişti (Tunç, 2015, ss.734-735).

1. Vatan Cephesi’nin Sakarya’daki İlk Yansımaları

Adnan Menderes’in Manisa’da Vatan Cephesi’nin kurulduğunu ilan etmesinden çok kısa bir süre sonra ülke genelinde partilerinden istifa ederek DP ocak ve bucaklarına çok sayıda vatandaş katılmıştı. Aynı şekilde Sakarya’da da Vatan Cephesi’ne dolayısıyla DP’ye ilk anda birçok iltihaklar olmuştu. Örneğin Adapazarı’na bağlı Güneşler ile Yağcılar DP ocaklarının yıllık kongreleri yapılmış ve kongre sırasında bağımsız

HP Ocak Başkanı Güneşler Ocağı'na 21 kişi de Yağcılar Ocağı'na üyelik talebinde bulunmuştu (Demokrat Sakarya Gazetesi, 17 Ekim 1958, No:1333). Burada diğer partilere ait ocak yöneticilerinin partilerinden istifa etmesi ve DP'ye intisabı, Vatan Cephesi'nin etkili bir duruma gelmeye başladığının önemli bir kanıtı durumundaydı.

Adapazarı'nda adı geçen iki ocak gibi diğer kazadaki diğer ocaklara da üyelik talepleri olmuştu. 22 Ekim 1958'de CHP'den istifa eden bir kişi ailesiyle birlikte DP Büyük Söğütü Ocağı'na kayıt olmuştu. Konuyla ilgili olarak CHP Büyük Söğütü Ocağı'na hitaben İbrahim Dikiş dilekçesinde şunları ifade etmekteydi: “Çok sevdiğim ve uzun yıllardan beri içinde bulunduğum ve canla başla çalıştığım CHP'nin son yıllardaki icraatını kendi görüşümle tatmin edici bulmadığımdan ve bu nedenle parti ile çalışma imkânım kalmadığından; partiden istifa ederek DP'ye geçtim” (Demokrat Sakarya Gazetesi, 22 Ekim 1958, No:1337). Aynı gün içinde Adapazarı'nda HP'den birkaç kişi, partilerinden ayrılarak DP'ye geçmişlerdi (Demokrat Sakarya Gazetesi, 23 Ekim 1958, No:1338). Bu tarihlerde bilhassa HP Adapazarı Teşkilatlarından çok sayıda istifalar olmaktadır. Söz konusu istifaların varlığı, HP'nin Sakarya'da ciddi şekilde zayıfladığını ortaya çıkarmaktaydı. Zira bu tarihlerde HP, kendini feshederek tamamen tarih sahnesinden ayrılmaktaydı.

1950'li yıllarda Sakarya'nın etkili yayın organlarından birisi olduğu değerlendirilen Demokrat Sakarya Gazetesi'ne göre, Vatan Cephesi'ne geçenler çoğunlukla HP ve CHP'den ayrılan kişilerdi. Ayrıca CMP'den de partiye büyük iltihaklar vardı. Konu ile ilgili olarak gazete şu bilgileri vermektedir:

Şehrimizde DP ve diğer muhalif partilerden olan HP'den DP'ye geçenler her gün artmaktadır. Haber aldığımızı göre Sancılar köyünden CHP'den istifa eden 12 kişi DP'ye iltihak etmişlerdir. İsimlerinin de açıklanmasını isteyenlerin de bulunduğu yeni DP'lileri veriyoruz: İsmail Özbek, Muharrem Arı, Necmettin Alaylı, Saadetin Özbek, İsmet Ayaz, Remzi Alaylı, Necati

Altınbaş, Ramazan İnci, Muharrem Arı, Atıf Arı ve Fahrettin Temiz, Sancılar DP Ocağı'na kaydolmuşlardı (Demokrat Sakarya Gazetesi, 28 Ekim 1958, No:1343).

Giriş bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı gibi Vatan Cephesi'ne geçen kişiler, Başbakan Adnan Menderes'e durumu ifade eden telgraflar göndermekteydiler. Aynı şekilde Sakarya vilâyetinden de 1958 yılı son aylarından başlamak üzere CHP olmak üzere HP ve CKMP'den istifa ederek DP'ye geçen vatandaşlar, bu durumu bildiren çok sayıda telgrafi Başbakan Adnan Menderes'e ilemişlerdi. Sakarya'dan Vatan Cephesi Ocaklarına geçildiğine dair Adnan Menderes'e ilk telgraf gönderenler ise Adapazarı Otobüsçüler Derneğidir. Dernek adına telgraf çeken Fevzi Güvenç isimli şahıs, CHP'nin politikalarını beğenmediklerini ve bundan dolayı arkadaşlarıyla birlikte CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiklerini ifade etmişti (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 1958, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3). Aynı şekilde Türkiye Demir Yolları İşçileri Sendikası adına telgraf yollayan Sendika Başkanı Hakkı Biricikler telgraflarında 202 üyeleriyle HP'den istifa ederek DP ocaklarına üyelik yaptıklarını yazmıştı (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2497). Bu dönemlerde bilhassa esnafların CHP ve HP'den ayrılarak Vatan Cephesi'ne geçmesi, söz konusu siyasi partilerin Sakarya'da zayıf duruma geldiğine işaret etmekteydi.

Yerel basın haberlerine göre, Sakarya'dan 1958 yılı Kasım ayı içinde CHP'den büyük istifaların olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin CHP'ye ait bazı ocaklar, tümüyle DP'ye intisap etmekteydiler. Buna göre CHP Salmanlı Köyü Ocağı Başkanı Seyfettin Karagüz ve beraberindeki 58 kişi topluca DP'ye geçmişlerdi (Anadolu Gazetesi, 28 Kasım 1958, No:793). Böylece adı geçen köydeki CHP'nin varlığı tamamen sona ermiş ve bütün CHP'liler DP'ye üyelik yapmışlardı. Bu durum, CHP'nin Sakarya genelinde zayıflamaya başladığını ve eski konumunu kaybettiği şeklinde yorumlanabilir. Ancak DP açısından ise olay başkadır. Zaten birinci parti konumunda olduğu Sakarya'da, DP yeni iltihaklarla varlığını daha da güçlendirmekteydi.

Arşiv kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre, Başbakan Adnan Menderes'e gönderilen telgraflar genellikle toplu olarak gönderilir ve bu yolla birçok kişinin Vatan Cephesi ocaklarına geçtiği bildirilirdi. Ancak bazen de, Sakarya vilâyetinde olduğu gibi kitleler halinde partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne tek başına iltihak edenler de mevcuttu. Bu şekilde Vatan Cephesi'ne geçenler bizzat Başbakan Adnan Menderes'e telgraf çekmekteydiler. Örneğin Adapazarı'ndan İzzet Şahin isimli şahıs, bağlı olduğu CHP'den tek başına istifa ettiğini ve ülkeye hayırlı hizmetler ettiğine inandığı DP'ye dolayısıyla da Vatan Cephesi'ne geçtiğini bildırıyordu (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/161).

Sakarya'da bilhassa Güç Birliği'ni oluşturan CHP ve HP'den istifaların yaşandığı günlerde, birliğin içinde olan CMP'den de büyük ayrılıklar olmakta ve partilerinden ayrılan kişiler DP'ye müracaatta bulunmaktaydılar. Ancak burada üzerinde durulması gereken şey, CMP'den üst düzey kişilerin de istifa etmeleridir. Bunlardan birisi CMP Genel Sekreterliği'nin çalışmalarından memnun olmayan ve parti genel başkanı ile sorunlar yaşadığı değerlendirilen Sadullah Usumi'nin istifasıdır (Anadolu Gazetesi, 17 Kasım 1958, No:788). Muhalefet partilerinden, mezkûr şahıs gibi önemli kişilerin istifası, ülke genelinde etkili bir konuma gelmeye başlayan Vatan Cephesi için olumlu sonuçlar doğurmuş olabilir. Zira bu istifadan sonra CMP'den istifa eden çok sayıda kişi DP'ye geçmişti.

CHP'den DP'ye geçişlerin olduğu günlerde CHP de, DP'den kendilerine birçok kişinin kayıt olduğunu iddia etmekteydi. Ancak CHP'nin bu iddiaları bazen partiye katıldığı söylenen kişiler tarafından bizatihi olarak tezkip edilmekteydi. Bu durum ile alakalı olarak Anadolu Gazetesi'nde şöyle bir bilgi yer almaktadır:

Sakarya CHP İl Kongresi'nin yapıldığı gün bir vatandaşımızın DP'den istifa ederek CHP'ye kayıt olduğu zikredilmişti. Bu mevzu üzerine partiye geçtiği söylenen kişi Anadolu Gazetesi'ne şu beyanatta bulunmuştu: Ben Ali Topçu Sakarya'da DP kurulmadan önce Düzce kazasında DP'nin

ilk kurucuları arasında yer aldım. 1946 senesinden bu yana ve bugüne kadar DP'liyim ve bir tek kişi kalıncaya kadar da DP'li olarak kalacağım. CHP kongresinde okunan isim ve şekli tamamen yalan ve uydurmadır. Ben hiçbir şekilde CHP'ye üye olmadım (Anadolu Gazetesi, 18 Kasım 1958, No:789).

Bu şekilde CHP ve DP arasında birbirilerini yalanlayan haberler ya da ilanlar olmaktadır. Bu durum, iki partinin birbirileriyle mücadele halinde olduklarının çok önemli bir delili niteliğindedir.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi kaynaklarına göre, Adapazarı başta olmak üzere Akyazı, Karasu, Hendek ve Geyve kazalarından Demokrat Parti Genel Sekreterliği'ne telgraf gönderen kişiler, CHP'nin oluşturmuş olduğu Güç Birliği Cephesi'nin Sakarya'da başta CHP ve HP olmak üzere muhalefet partilerine mensup üyeler arasında ayrılıkların oluşmasına sebebiyet verdiğini ve çok sayıda partinin de bu nedenle CHP'den istifa ettiğini bildirmekteydi. Örneğin HP Adapazarı Tavuklar Ocağı Başkanı Cevdet Acar, telgrafında Güç Birliği Cephesi'nden memnun olmadığını ve bu nedenle ülke için canla başla çalıştığını düşündüğü DP'ye 49 parti üyesi arkadaşıyla birlikte iltihak ettiğini yazmışlardı (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1079).

1958 yılında Sakarya genelinde DP'ye sürekli yeni kişiler üye oldukları için DP ve CHP arasında büyük tartışmalar yaşanmaktaydı. Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi'ne göre, CHP, radyodan DP'ye geçtiği ilan edilen isimlerinin çoğunun uydurma olduğunu ve Vatan Cephesi ocaklarına çok fazla ilgi gösterilmediğini, asıl CHP'nin Sakarya'daki varlığını güçlendirdiğini söylemekteydi. Ancak CHP ile DP arasındaki mücadele ve tartışmalara rağmen; Sakarya'da Vatan Cephesi'ne iltihaklar artarak devam etmekteydi. Hususiyile yukarıda da ifade olunduğu üzere sadece CHP değil; KP, HP ve CMP'den çok sayıda kişi partisinden istifa ederek DP'ye geçmekteydi. 1958 yılı içinde CMP mensubu çok sayıda aileler DP'ye intisap etmekteydi. Örneğin Adapazarı'nda Halit Katamanoğlu isimli şahıs 11 kişilik ailesi ile CMP'den ayrılarak DP ocaklarına

üyelik yapmışlardı (Demokrat Sakarya Gazetesi, 31 Aralık 1958, No:1397). Sakarya'da Katamanoğlu ailesi gibi onlarca ailenin bağlı oldukları partilerden istifa ederek DP'ye intisap etmeleri, DP'nin bu bölgede daha da güçlenmesini sağlamış olabilir. Ancak bu durum diğer partiler arasında DP'ye karşı ciddi tepkilerin oluşmasına da ortam hazırlamaktaydı. Çünkü muhalefet partilerinden bu şekilde Vatan Cephesi'ne alaka gösterilmesi, Güç Birliği Cephesi'nin Sakarya'da çok da fazla bir etki gösteremediğini ortaya koymaktaydı. Dolayısıyla da başta CHP olmak üzere DP ve muhalefet partileri arasında tartışmalar artarak devam etmekteydi. Partiler arası bu çatışmaların da 27 Mayıs İhtilali'nin yaşanmasında önemli bir etken olduğu değerlendirilmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi'ne göre de Sakarya'da DP'ye çok sayıda iltihakların olduğu tamamen uydurmadır ve Vatan Cephesi'ne geçtiği iddia edilen ve isimleri radyoda okunan kişilerin çoğunun ismi uydurmadır. Gazeteye göre, bu dönemde DP giderek zayıflamakta ve DP'li çok sayıda kişi CHP'ye ya da diğer partilere geçmekteydi. Örneğin Karasu kazasına bağlı DP ocak ve bucaklarına kayıtlı birçok kişi CHP'ye kayıt olmuştu. Bu nedenle de CHP, Sakarya'da gittikçe güçlü konuma gelmekteydi. Sakarya'daki yerel basın tarafından bu şekilde CHP ve DP arasında birbirini yalanlayan ve kendilerini güçlü konumda olduğunu gösteren haberler daimi biçimde yayınlanmaktaydı. Söz konusu haberler, iktidar partisi ile muhalefet partileri arasındaki çatışmaları açıkça göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

HP Teşkilatları 1958 yılı içinde kendini feshettiği için HP'li yüzlerce kişi DP'ye intisap etmişti. İntisap edenlerden bazıları HP ocağının tamamı şeklinde olarak Vatan Cephesi'ne dahil olmaktadır. Bu durumda, sadece eski partinin levhası indirilerek yerine DP ya da Vatan Cephesi ocakları levhası asılırdı. Konuya örnek olarak HP Karasu ilçesi Yenimahalle Ocağı Başkanı Ali Şahin'in telgrafı örnek olarak verilebilir. Ali Şahin Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafında şunları yazmıştı:

Kuruluşundan beri Demokrat Parti ve onun başında bulunan Sayın Başvekilimizin Türk milletinin menfaati için icap eden çalışmaları esirgemediğinden, bu defa şahsi menfaatleri için feshedilmiş bulunan mahallemizin Hürriyet Partisi ocak başkanı olarak 41 arkadaşımınla Demokrat Parti Vatan Cephesi'ne iltihak ettiğimizi saygılarımla arz ederim (BCA, 1958, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/365).

2. Vatan Cephesi'nin Sakarya'da 1959 Yılındaki Durumu

1959 yılında Sakarya vilâyetinde Vatan Cephesi'ne iltihaklar artarak devam etmekteydi. Bu aynı zamanda CHP başta olmak üzere diğer partilerden de çok sayıda istifaların mevcudiyeti anlamına gelmekteydi. Bu dönemlerde CHP Genel Sekreterliği, partiden istifaları engellemek amacıyla birtakım önlemler alma gereği duymuştu. Söz konusu çalışmalardan birisi, Vatan Cephesi ocaklarını kurmak için CHP'den istifa ederek DP'ye geçenlerin bir daha partiye alınmayacaklarına dair karardı. CHP'nin bundaki amacı, yukarıda ifade olunduğu üzere hem CHP'den istifaları engellemek hem de Güç Birliği Cephesi'ni güçlendirebilmektir (Anadolu Gazetesi, 3 Şubat 1959, No:856). CHP'nin adı geçen önlem planı, Vatan Cephesi'nin Sakarya'da bir güçlü bir konuma geldiğini; Güç Birliği Cephesi'nden istenilen neticenin elde edilemediğini ortaya koymaktaydı.

1959 yılı ocak ayından itibaren Sakarya vilâyetinden Demokrat Parti Genel Sekreterliği'ne DP'ye geçildiğine dair onlarca telgrafın gönderildiği arşiv belgelerinden açık bir şekilde görülebilmektedir. Bu makalelerden ilki 1958 yılındaki gibi yine bir esnaf tarafından yollanmıştı. Telgraftan Adapazarı'nda terzilik yaptığı anlaşılan Bayram Koşar isimli şahıs eşi Semiha Koşar ve oğlu Kazım Koşar ile birlikte kayıtlı olduğu CMP'den istifa ederek DP Semerciler Mahallesi Ocağı'na kayıt olduğunu bildirmişti (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1601). Bayram Koşar isimli esnaf gibi diğer esnaflardan Mehmet Yılmaz da tüm aile bireyleriyle DP'ye geçtiklerini yazmıştı (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No:

217.672.3/1634). Her iki telgraftan da anlaşılacağı üzere DP'ye sadece CHP ve HP'den değil; aynı zamanda CMP ve CKMP'den de istifa edenler üye olmaya devam etmişlerdi.

Bilindiği üzere DP, Vatan Cephesi'ne katılımları arttırmak amacıyla ülke genelinde DP'ye ait yeni ocak ve bucaklar açmaktaydı. Bu kapsamda Kocaeli ve Bursa vilâyetlerinde olduğu gibi Sakarya merkeze bağlı bütün kaza ve nahiyelerde çok sayıda yeni ocaklar açılmıştı. Hatta, artan talebe bağlı olarak ocak ve lokal bulunan yerlerde de yeni ocak teşkilatları oluşturulmaktaydı. DP Genel Sekreterliği, ocak ve bucakların kuruluşlarını yakından takip etmekteydi ve genel merkezden gelen müfettişler buralarda sürekli denetimlerde bulunmaktaydılar. Hususiyile yapılan denetimlerde usule aykırı bir ocak açılışı var ise; gerekli söz konusu yapı hakkında cezai işlemler uygulanır ve burası kanunlara uygun şekilde yeniden düzenlenirdi. Örneğin Adapazarı merkeze bağlı Yeni Cami Ocağı'nın açılışında ve akabinde yapılan ilk kongresinde birtakım hataların olduğu genel merkeze bildirilmiş ve bunun üzerine Sakarya'ya gelen parti temsilcisi vatandaşları dinleyerek gerekli düzeltmeleri yapmıştı (Anadolu Gazetesi, 6 Mart 1959, No:882). DP Genel Sekreterliği'nin, vilâyetlerdeki parti çalışmalarını devamlı olarak denetlemesi ve teşkilatlarla irtibat halinde olması, Vatan Cephesi'nin güçlendirilmesi açısından olumlu etkiler bıraktığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Yukarıdaki örnekte ifade olunduğu üzere 1959 yılı başından başlamak üzere yılsonuna kadar CMP'den çok sayıda kişi partisinden ayrılarak DP saflarına ya da Vatan Cephesi ocaklarına katılmıştı. Bununla ilgili olarak Adnan Menderes'e telgraf gönderen Ferit Yıldırım, Aslan Çaylan, Cevher Çaylan, Behiye Tırgaç ve İlhan Bercek isimli şahıslar telgraflarında şu konulara temas etmişlerdi:

Bizlerden Aslan Çaylan CMP'den istifa ederek ve bizler de şimdiye kadar bu konuya muhaliftik. Ancak hakikatleri inkâr edenlerin menfi tutumları karşısında daha fazla bitaraf kalmamıza vicdanımız müsaade etmediğinden; Merkeze bağlı DP Kurtuluş ve Papuççular ocaklarına kayıt

olarak Vatan Cephesi saflarına katıldığımızı saygıyla arz ederiz (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1748).

1959'da Vatan Cephesi ocaklarına kitleler halinde geçenler olduğu gibi tek başına kayıt olanlar da vardı. Bunlardan birisi de Dursun Ali Alaç'tır. Bu şahsın bir özelliği ise hiçbir partiye üye olmamasıydı. Yani Vatan Cephesi'ne ait ocağa partilerden istifa etmeden partisiz vatandaşlardan da iltihaklar olmaktadır. Dursun Ali Alaç isimli şahıs Adnan Menderes'e uzun bir şekilde yazdığı telgrafında, bugüne kadar hiçbir partiye üye olmadığını, ancak değişen şartlar karşısında DP saflarında bulunması gerektiğini düşünerek Vatan Cephesi'ne geçtiğini ifade etmişti (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1608). Bu dönemlerde hem yerel basında hem de Adnan Menderes'e yollanan telgraflarda hiçbir partiye mensup olmayan onlarca vatandaşın DP'ye geçtiği anlaşılmaktadır. Vilâyet genelinde partili vatandaşlar gibi herhangi bir partiye üye olmayanların çok olması, siyasi partilerin bu kişilere yönelik çeşitli politikalar yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bilhassa dönem itibarıyla adı geçenlerin çoğunluğunun DP'ye iltihakları, iktidar partisinin bu alanda istediği sonucu elde ettiği olarak anlaşılabilir.

Türkiye'de muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimleri en son 1955'te yapılmıştı. Dolayısıyla da bu tarihten itibaren 1963 yılına kadar bu alanda genel bir seçim daha yapılmamıştı. Ancak bazı vilâyetlerde çeşitli nedenlerden bazı köy ve mahallelerde muhtarlık seçimleri yapılmıştı. İfade olunduğu üzere mezkûr seçimler genel değil daha çok yerel alandaydı. Ayrıca 1950'li yıllarda milletvekili genel seçimleri, belediye meclisi seçimleri ve belediye meclisi seçimlerinde olduğu gibi muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimleri de doğrudan siyasi partiler tarafından yapılmaktaydı. Yani muhtar adayları aynı zamanda partilerin de namzetleriydi. Bu kapsamda 1959 yılı Mart ayı içerisinde Sakarya'da 21 yerde muhtarlık seçimleri yapılmıştı. Vilâyete bağlı 21 mahalle ve köyde 15 Mart 1959'da gerçekleştirilen seçimlerde DP 18, CHP ise sadece 3 yerde muhtarlık kazanabilmişti. Buna göre, il merkezinde bulunan Semerciler, Yenidoğan ve

Şeker mahalleri ile Kulaksız, Emirler, Tokmalı Dere, Güneşler, Doğancılar, Erenler Yukarı Kireşe, Karaman, Tuna, Dere Budaklar, Akçakamış, Muhacir, Yeniköy, Ecel Dere ve Hayrabat köylerinde DP; Kasımlar, Kızılılık ve Meşeli köylerinde ise CHP kazanmıştı (Anadolu Gazetesi, 3 Mart Şubat 1959, No:900). Muhtarlık seçimlerinin neredeyse tamamını DP'nin kazanması, söz konusu yerlerde DP ocaklarının güçlü olduğunu ve Vatan Cephesi'ne de birçok katılımların olduğuna işaret etmekteydi.

Yerel ve ulusal basın haberlerine göre, DP milletvekilleri Vatan Cephesi kurulduktan sonra her ay seçim bölgelerine giderek vatandaşlarla görüşmüşlerdi. Bu doğrultuda 25 Mart 1959'da Sakarya'da Vatan Cephesi'nin durumunu gözlemek ve vatandaşlarla görüşmek üzere Sakarya milletvekilleri, vilâyete gelmişlerdi. Adı geçen milletvekilleri arasında Baha Hun, Hamdi Başak, Nüzhet Akın ile Selami Dinçer vardı. Mebuslar, bilhassa Sakarya Valisi Nazım Üner ile Karasu ve Hendek kazalarında tetkiklerde bulunmuşlardı. Adı geçen vekiller, daha sonraları ise Adapazarı, Akyazı ve Hendek ilçelerinde vatandaşlarla görüşerek onların şikâyet ve dileklerini dinlemişti (Anadolu Gazetesi, 3 Mart Şubat 1959, No:900).

1959 yılı içerisinde Sakarya'dan DP'ye geçildiğine dair Başbakan'a gönderilenler arasında çok ilginç telgraflar da yer almaktaydı. Bunlardan birisi Rize ve Trabzon vilâyetlerinden Adapazarı'na gelerek cezaevi inşaatında çalışan işçiler tarafından yazıldı. Telgrafı yazan 8 kişi, şimdiye kadar hiçbir partiye üye olmadıklarını, ancak milletin geleceği için DP'ye geçmeye karar verdiklerini ve bu amaçla Adapazarı'nda bulunan Vatan Cephesi ocaklarına geçtiklerini bildirmişlerdi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2362). Söz konusu telgraf, Vatan Cephesi'nin çok geniş bir kesimde farklı insanlar arasında taraftar bulduğunu göstermesi bakımından çarpıcıdır.

Sakarya'da DP'ye katılımların olduğu ve Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklara CHP'den istifa eden çok sayıda kişinin kayıt olduğunun iddia edildiği günlerde CHP Sakarya İl Başkanlığı, konuyla

alakalı olarak bir basın toplantısı düzenlemişti. Sakarya Postası Gazetesi'ne göre CHP İl Başkanı Avni Yurdabayrak, başkanlığa seçildiği günden beri Hendek ilçesi dışında diğer ilçe bütün bucak teşkilatları ile görüştüğünü ve DP tarafından söylendiği gibi ilçelerde DP'nin çok güçlü olmadığını ve Vatan Cephesi'ne de abartıldığı üzere çok sayıda geçişlerin bulunmadığını söylemekteydi. İl başkanı, bunun dışında bütün kazalarda CHP'nin güçlü olduğunu ve buradaki halkın CHP için çalıştığını, DP'nin partizanca faaliyetlerine itimat etmediklerini bildirmişti. Avni Yurdabayrak'a göre, halkın büyük çoğunluğu DP'den ve Vatan Cephesi ocaklarından şikâyetçiydi ve yapılacak ilk seçimlerde CHP Sakarya'da birinci parti olacaktı (Sakarya Postası Gazetesi, 22 Nisan 1959, No:1495). DP milletvekillerinin vilâyette temasta bulunmaları ve halk görüşmeleri ile CHP İl Başkanlığı'nın DP aleyhine basın toplantısı, Sakarya'daki siyasi tabloyu ve günün politik durumunu göstermesi açısından önemlidir.

Başbakanlık Arşivi verilerine göre, DP'ye katılanlar arasında bazen büyük sülaleler de yer almaktaydı. Buna 29 Ocak 1959 tarihli Karasu kazası Sinanoğlu köyünden Tiryaki sülalesinden 5 kişi gönderdiği telgraf örnek olarak verilebilir. Adı geçen bu kişiler, gönderdikleri telgraflarla bütün aile fertleriyle Vatan Cephesi saflarına geçtiklerini bildiriyorlardı. Telgrafta şu bilgiler yer almaktadır:

Beş aile reisi olarak bizler bütün aile efradımızla birlikte şimdiye kadar mensup olduğumuz muhalif partilerden istifa ederek, Karasu Sinanoğlu Vatan Cephesi Ocağı'na kaydolduk. Daha dün dahi en ufak talepleri reddeden hürriyetin ezicileri kimseler, bugün takibi imkânsız şeyleri vaat ederek DP'nin baş döndürücü çalışmasını toptan inkâr etmekle bizleri aldatmaya çalıştıklarını idrak ettiğimizden onlardan nefret ediyoruz. Memleketimiz için uğurlu ve çetin mücadelede muvaffakiyetler diler, yolunuzda olduğumuzu saygımızla arz ederiz (BCA,1959, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2705).

Bu ailelerden birisi de Adapazarı kazasından Ölmez ailesiydi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/5). Sakarya'da söz sahibi aile ve vilâyet ileri gelenlerinin başta CHP olmak üzere partilerinden istifa ederek kitleler halinde DP'ye iltihakları, parti teşkilatının il genelindeki gücünü arttırmış olabileceği şeklinde düşünülmektedir.

1959 yılında özellikle Mayıs ayı içerisinde Vatan Cephesi'ne CHP ve CKMP'den istifa eden çok sayıda kişi kayıt olmuştu. Örneğin adı geçen ayın hemen başlarında Adapazarı'na bağlı Tuzla mahallesinde CHP'den 24 ve CKMP'den de 1 kişi DP'ye geçmişti (Demokrat Sakarya Gazetesi, 16 Mayıs 1959, No:1512). Bu arada DP'li milletvekilleri de vilâyet genelinde halkla görüşmelerine devam etmekteydiler. Devrin basınına göre, bu iltihaklar ay sonuna kadar 250'yi geçmişti. Ayrıca mayıs ayında milletvekillerinden Baha Hun, Geyve'nin Merkez nahiyesine bağlı köylerinden başladığı ziyaretlerine Hendek kazasının Karadere nahiyesinin köylerini gezerek devam etmiş, daha sonra Karasu'nun Kocaali nahiyesinden başka Akyazı ve Sapanca'da bulunan nahiye ve köyleri gezmiş, halkın şikâyetlerini dinlemişti (Demokrat Sakarya Gazetesi, 20-22 Mayıs 1959, No:1516-1518). Demokrat Sakarya Gazetesi, milletvekillerinin bu gezileri sayesinde DP ocaklarına dolayısıyla da Vatan Cephesi'ne geçişler olmaktadır. Yani Sakarya'da mebusların temasları halk nezdinde olumlu neticeler doğurmuştu.

Bu dönemlerde DP Sakarya Vilâyet Başkanlığı tarafından DP'ye kayıt sayılarını arttırmak ve ocak bulunmayan yerlerde etkili olabilmek amacıyla yeni ocaklar açılmıştı. Örneğin 16 Mayıs 1959'da Mithatpaşa mahallesinde merasimle yeni bir DP ocak ve lokal açılışı yapılmıştı. Bunun gibi daha birçok yerde yeni ocaklar kurulmuştu (Demokrat Sakarya Gazetesi 27 Mayıs 1959, No:1523). Yeni ocakların açılmasıyla CHP'den çok sayıda istifaların olduğu ve söz konusu ocaklara kayıtların yapıldığı günlerde CHP İl Başkanlığı, istifaların yalan olduğunu ve CHP'den ayrılıkların olmadığını iddia etmekteydi. CHP'ye göre, partilerinden istifalar olmadığı gibi DP'nin icraatlarından memnun olmayan çok sayıda DP'li CHP'ye geçmekteydi (Yeni Ada Postası Gazetesi,

14 Temmuz 1959, No: 2191). Bu durum CHP ile DP arasındaki tartışmaları ve çatışmaları daha da arttırmaktaydı. Zira her iki parti de burada olduğu gibi sürekli olarak birbirileri aleyhinde davranarak mevcut sorunları problemleri daha da büyütmekteydiler. Tahmin edilebileceği üzere, devrin iktidar partisiyle muhalefet partisi arasındaki bu sorunlar 27 Mayıs 1960 İhtilali'ne kadar devam etmişti.

DP, 1959 yılında bilhassa araştırma konularımızdan olan Bursa ve Kocaeli vilâyetlerinde olduğu gibi Sakarya'da da çok sayıda yeni yatırımlar yapmıştı. Örneğin 1959 yılı Temmuz ayı içerisinde Arifiye'de Dunlop Elastik Fabrikası, il merkezinde yer alan Zirai Donatım Fabrikası yanında yeni üç adet demir fabrikası, Serdivan'da kâğıt fabrikası ile Hendek'te bir adet kontra plak fabrikası kurulması için çalışmalar yapılmış ve bu fabrikaların temel atma törenlerine başta Başbakan Adnan Menderes olmak üzere çok sayıda kişinin katılması planlanmıştı (Sakarya Postası, 17 Temmuz 1959, No: 1564). Ancak, bu fabrikaların temelleri ancak ağustos ayında atılmıştı. Bu yatırımların, binlerce kişiye iş kapısı açtığı göz önüne alındığında, partiye farklı kesimlerden insanların katılmasını kolaylaştırdığı düşünülebilir.

Başbakanlık Arşiv kayıtları, 1960 yılı Şubat ve Mart aylarında hususu olarak CHP'ye ait bucaklardan onlarca kişinin istifa ederek Vatan Cephesi saflarına dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin CHP Söğütlü Bucağı'ndan ayrılan 15 kişi DP Söğütlü Bucağı'na iltihak etmişlerdi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/35). Aynı şekilde Söğütlü'ye bağlı CHP Ferizli köyü ocağından da onlarca kişi istifa etmiş ve Vatan Cephesi'ne dâhil olmuşlardı (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/659). Bunun dışında aynı nahiyeye bağlı CHP Ağacık Köyü Ocağı'ndan da 5 kişi DP'ye kayıt olmuştu (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/559). Mezkûr üç telgraf, CHP'nin Söğütlü bucağı ve bağlı köylerinde zayıf duruma düştüğünü ve etkili bir parti durumundan çıktığına işaret etmekteydi. DP Teşkilatı ise bu yerlerde daha kuvvetli bir duruma gelmişti.

Sakarya'da 1959 yılında CHP Vilâyet Teşkilatı da partisini güçlendirmek ve ocaklara yeni kayıtların olmasını sağlamak amacıyla birtakım planlamalar yapmıştı. Bu amaçla ocakların yıllık kongreleri yapılarak vatandaşların bu kongrelere katılımı sağlanmakta ve ocak bulunmayan yerlerde ocaklar açılmaktaydı. Bu yolla partililerin DP'ye geçmelerinin önlenmesi amaçlanmaktaydı. Örneğin CH Sakarya Merkez Bucağı'nın kongresine büyük bir önem verilerek katılımın yüksek olması için çalışılmıştı. Bu kongrede parti ileri gelenlerinden Kasım Gülek, Turan Feyzioğlu, Kemal Satır, Esat Mahmut Karakurt, Rıza Tekeli, Nihat Sargınalp, Turan Güneş, Emin Paksüt ve Ekrem Alican da birer konuşma yapmışlardı. Sakarya Postası Gazetesi'ne göre bilhassa Ekrem Alican'ın konuşması partililer dışında partisiz vatandaşlar tarafından büyük ilgiyle dinlenmişti (Sakarya Postası Gazetesi, 27 Temmuz 1959, No:1572). CHP Sakarya İl Başkanlığı'nın mezkûr çalışmaları, DP'yi dolayısıyla da Vatan Cephesi ocaklarını etkisiz kılma amacına yönelik olduğu aşikârdı. Bu duruma rağmen, Anadolu Gazetesi'ne göre, bu çalışmalar CHP'den istifaları engelleyememekteydi ve DP'ye geçişler artarak devam etmekteydi.

Vatan Cephesi'nin kurulmasıyla DP'ye diğer parti yöneticilerinden de önemli isimler katılmıştı. Bu kişilerde birisi HP Eski Genel Kurulu Üyesi Ziya Termen'di. HP'nin tanıdık simalarından birisi olan Ziya Türmen'in DP'ye geçmesiyle onu destekleyen yüzlerce kişi de Vatan Cephesi'ne intisap etmişlerdi Yeni Ada Postası Gazetesi, 6 Temmuz 1959, No: 2185). Bilindiği üzere 1959 yılı içinde HP kendini feshetmiş ve tarih sahnesinden silinmişti. Bu tarihlerde yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere parti ileri gelenleri de diğer partilere geçmekteydiler. Ancak yerel gazetelere göre münfesih HP'nin üyelerinin büyük çoğunluğu DP'ye intisap etmişlerdi. Bu da doğal olarak DP'nin etki alanının genişlemesine imkân vermektedir.

Malum olduğu üzere 1950'li yıllarda en etkili iletişim aracı Devlet Radyosu idi. Bu nedenle DP Genel Sekreterliği tarafından 1958 yılında olduğu gibi 1959 yılından 27 Mayıs 1960 İhtilali'nin yaşandığı güne kadar Vatan Cephesi ocak ve

bucaklarına üye olanların isimleri bilfiil radyodan ilan edilmekteydi. Bilhassa Adnan Menderes'e telgraf gönderen kişiler, genel olarak Vatan Cephesi'ne geçtiklerine dair isimlerinin radyodan ilan etmesini talep etmekteydiler. Buna örnek olarak Adapazarı Hacıköyden 18 kişi DP'ye kayıt olmasıdır. Söz konusu kişiler, telgraflarında bizzat isimlerinin radyoda ilan edilmesini ve bu yolla Vatan Cephesi'nin mensubu olduklarını duyurmak istemişlerdi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/657). Aynı kazadan Karaağaç nahiyesine bağlı Karaağaç köyünde de CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi ocağına üye olan 33 kişi de isimlerinin radyodan okunmasını bilhassa talep etmişlerdi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/523). Bunun gibi birçok telgraf örneği vardı.

DP Genel Sekreterliği, 1959 yılında vilâyetlerde partiyi daha kuvvetli bir konuma getirebilmek amacıyla birtakım teşebbüslerde bulunmuştu. Bunlardan birisi de daha önceleri türlü sebeplerle partiden ayrılan ya da parti idare kurullarından disiplin suçları nedeniyle ilişiği kesilenleri partiye yeniden kazandırmaktı. Bu amaç doğrultusunda Sakarya genelinde parti ileri gelenlerinin iknaları neticesinde çok sayıda eski DP'linin yeniden DP ocaklarına kayıt olması temin edilmişti (Anadolu Gazetesi, 27 Ağustos 1959, No:1026). Bu konuyu uzunca bir süre gazetede işleyen Anadolu Gazetesi'ne göre bu yolla Sakarya'da partiden ayrılanlardan bir kısmının Vatan Cephesi ocaklarına katılmasıyla, parti içi dayanışma yeniden tesis edilmişti. Ancak başta Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi olmak üzere iktidara muhalif olduğu anlaşılan bazı yayın organları, bunun yalan olduğunu yazarak tam tersine DP içinde bazı idarecilerin istifa ettiğini ve bundan dolayı parti içinde büyük anlaşmazlıkların ve ayrılıkların varlığını neşretmekteydi.

DP'li mebuslar Sakarya vilâyetindeki rutin faaliyetlerini sürdürmüşlerdi. Bu amaçla vilâyet mebuslarından bir kısmı eylül ayında vilâyete gelerek kazaları gezmişler ve vatandaşlarla görüşmüşlerdi. Mebuslar arasında Nüzhet Akın, Selami Dinçer ve Nusret Kirişçioğlu vardı. Yapılan çalışmalar neticesi ilçe ve kazalardaki programlarını tamamlayan vekiller, buradaki

gözlemlerini rapor halinde Başbakan Adnan Menderes'e sunmuşlardı (Sakarya Postası Gazetesi, 29 Eylül 1959, No:1178). Haziran ayında olduğu gibi Eylül ayında da vekillerin vilâyete gelerek halkın şikâyetlerini dinlemesi, Vatan Cephesi ocaklarına yeni kayıtların olmasında olumlu etki yapmış olabileceği şeklinde düşünülebilir. Zira arşiv kayıtları, eylül ayında diğer aylara göre Vatan Cephesi ocaklarına daha fazla üye kaydı gerçekleşmişti.

1959 yılı Ekim ayında DP'ye ait yeni ocakların açıldığı görülmektedir. Bilhassa 2 Ekim 1959'da Yeni Cuma DP Bucağı'na bağlanmak suretiyle Hızırtepe Vatan Cephesi Ocağı açılmıştı. Ocağın açılışını etkili hale getirmek amacıyla açılış törenine parti kurul azaları, ilçe kurulu idare heyetleri ve diğer ocak ile bucak başkanları katılmışlardı. Burada DP Sakarya İl Başkanı Nazif Sel, ocaklarının önemine değinerek vatandaşları Vatan Cephesi saflarına katılmaya davet etmişti (Yeni Ada Postası, 3 Ekim 1959, No:2250). Bu ay içerisinde Hızırtepe'de olduğu gibi başka köy ve mahallelerde de ocaklar oluşturulmuştu. Mevzu bahis ocaklardan birisi de Hacıoğlu mahallesine bağlı Yenievler Ocağı'dır (Anadolu Gazetesi, 3 Kasım 1959, No:1081).

Bu tarihlerde Vatan Cephesi'ne dolayısıyla da DP'ye intisap edenlerin isimleri sürekli olarak radyodan duyurulmaktaydı. Hatta ekim ayında radyonun Vatan Cephesi'ne ayırdığı zamanın saatleri de arttırılmıştı. Burada mütemadiyen DP'ye geçişlerin olduğu ve partinin söz konusu katılımlarla daha da güçlendiği; diğer partilerin ise büyük bir hezimet içinde yer aldığı dile getiriliyordu. Buna karşılık, CHP de bunların çoğunun yalan olduğunu, hatta Vatan Cephesi'ne geçtiği iddia edilen kişilerden bazılarının yaşamadıklarını ve çok önceden öldüklerini iddialarını ortaya atmaktaydı. CHP'ye göre, bu tarihlerde asıl güçlenen parti kendileridir ve yapılacak ilk seçimlerde iktidara kendileri gelecekti.

Bu tarihlerde CHP Sakarya İl Başkanlığı, Vatan Cephesi ocaklarına hileli yollarla vatandaşların kayıt edildiğini söylemekteydi. CHP İl Başkanı Recep Dengin'e göre, DP İl Başkanı Nazif Sel'in Vatan Cephesi'ne kayıt etmek amacıyla vilâyette

bulunan boru fabrikasına işçi aldığı ve bu yolla söz konusu kişileri DP'ye kayıt etmekteydi. İl başkanı, daha bunun gibi bir sürü usulsüzlüğün varlığını dile getirmişti. Bunun üzerine, DP Sakarya İl Başkanı Nazif Sel ise, bunların yalan olduğunu ve parti olarak hiç kimseyi herhangi bir işe yerleştirme gibi bir çalışmalarının olmadığını ifade etmişti (Demokrat Sakarya Gazetesi, 27 Kasım 1959, No:1676). Bu şekilde 1958'de olduğu gibi 1959'da CHP ve DP arasında birbirini yalanlayan ve birbirileri aleyhine yayın ve söylemleri daha da büyüterek devam etmişti.

Yukarıda örnekleriyle açıklandığı üzere Sakarya'da açılan ocaklar genellikle DP adı ile oluşturulmaktaydı. Ancak bazen de doğrudan Vatan Cephesi adı ile ocakların teşkil edildiği de olurdu. Bunlardan birisi Alifuatpaşa Vatan Ocağıdır. Vatan Cephesi adı ile açılan ve büyük ilgi gösterilen mevzu bahis ocağa ilk anda 250 kişi üye olmuştu. Tahmin edileceği üzere mezkûr kişilerin ekserisi CHP ve diğer partilerden istifa edenlerdi (Sakarya Postası Gazetesi, 11 Aralık 1959, No:1549). DP'ye bu şekilde büyük kayıtların olduğu günlerde mebuslar dışında DP Genel Sekreterliği ileri gelenlerinden bazıları da Sakarya'ya gelerek Vatan Cephesi ile ilgili olarak temaslarda bulunmuşlardı. Bu kişilerden birisi DP Sakarya ve Kocaeli vilâyetleri Ocaklar Sorumlusu Yaşar Bir'dir. Bu kişi gibi zaman zaman başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes olmak üzere üst düzey idareciler de Sakarya'ya gelmişlerdi (Demokrat Sakarya Gazetesi, 17 Aralık 1959, No:1693). Bilhassa Yaşar Bir'in vilâyetteki çalışmalarından sonra Mithatpaşa ve Yenidoğan ocaklarına CHP'den istifa eden 181 kişi daha katılmıştı (Demokrat Sakarya Gazetesi, 18 Aralık 1959, No:1694). Bu durum, parti ileri gelenlerinin Sakarya'ya gelerek vatandaşlarla görüşerek onların şikâyetlerini dinlemesi, partiye yeni katılımların olmasında pozitif bir etki yaptıkları olarak yorumlanmaktadır.

Bilindiği üzere hem Kafkaslar hem de Balkanlardan çok sayıda göçmen Adapazarı ve civarına yerleştiği için kazada muhacirlere ait çok sayıda köy ve mahalle bulunmaktadır. 1950'li yıllarda bu mahalle ya da köylerin çoğu CHP'liydi

ve partiye ait ocak ya da bucaklar buralarda oldukça güçlü konumda yer almaktaydı. Ancak Vatan Cephesi'nin teşkil ettirilmesiyle söz konusu yerlerden DP'ye geniş iltihaklar olmuştu. Bu durum hem devrin yerel basınında hem de arşiv kayıtlarıyla sabittir. Konuyla ilgili olarak Adnan Menderes'e telgraf göçmenlerin ileri gelenleri, bilhassa radyodan isimleri okunurken muhacir olduklarının ilan edilmesini istiyorlardı. Örneğin Adapazarı kazasına bağlı Muhacirlere ait Yeniköy'den 16 arkadaşı adına telgraf çekerek CHP'den istifa ettiklerini ve Vatan Cephesi saflarına katıldıklarını bildiren Sıtkı Türk isimli şahıs hususiyetle bu konuyu vurgulamaktaydı (BCA, 1959, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/17). Bunun dışında 1960 yılı Mart ayında Hendek ilçesinden CHP'den ayrılan 200 kişi toplu olarak DP'ye intisap etmişlerdi. Söz konusu 200 kişi CHP'den istifa ettikten sonra Hendek'te Vatan Cephesi ismi ile bir ocak açmışlardı. Ocak başkanlığına seçilen Cemal Tarım isimli şahıs durumu ifade eden süreci Adnan Menderes'e rapor olarak yazmıştı (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/178). Böylece muhacirlerin yoğun olarak yaşadığı alanlarda DP, mevcudiyetini sağlamlaştırmıştı denilebilir.

3. Vatan Cephesi'nin 1960 Yılında Sakarya'daki Durumu

Sakarya yerel gazetelerinden Sakarya Ekspres Gazetesi'ne göre, DP Sakarya İl Başkanlığı, 1960 yılının başından itibaren Vatan Cephesi'ne katılımları artırmak ve vilâyet genelinde daha etkili bir konuma gelmek için DP ya da Vatan ocaklarının açılmasını teşvik etmişti. Bu kapsamda yeni açılan ocaklardan birisi de Yağcılar Vatan Cephesi Ocağı'dır. Mezkûr ocağın açılışının yapıldığı gün ayrıca DP Lokali de açılmıştır. Bu amaçla yapılan törende milletvekillerinden Baha Hun, DP Sakarya İl Başkanı Nazif Sel, Adapazarı Belediye Başkanı Necdet Güven ile parti ileri gelenlerinden Mahir Durukan da hazır bulunmuşlardı. Hususiyetle ocağın açılışının yapıldığı gün çok sayıda kişi yeni ocağa üye olmuştu (Sakarya Ekspres Gazetesi, 14 Ocak 1960, No:709). Söz konusu ocak ve lokalin açılışına partinin önemli isimlerinin katılması,

parti teşkilatının bu tür yapılara ne derecede önem verdiğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

1959 yılında olduğu gibi 1960'ta da Sakarya'da Vatan Cephesi'nin güçlü duruma gelmesini sağlayan genellikle büyük aileler olmuştu. Konuyla ilgili ailelerden birisi de Konakçılardır. Akyazı ilçesi Hoca köyünden Konakçılar ailesi adına Başbakan Adnan Menderes'e telgraf yollayan Şükrü Konakçı, telgrafında mensubu oldukları CHP'den ayrılarak DP Vatan Cephesi ocaklarına 55 kişilik aile efradıyla geçtiğini ifade etmişti. Aynı şekilde başka aile reisleri de DP'ye intisap etmişlerdi (BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2). Bu şekilde toplu diğer partilerden toplu istifaların olması başta CHP olmak üzere muhalefet partilerinin vilâyetteki hâkimiyetini ciddi şekilde azaltmıştır şeklinde azaltmaya devam etmiştir olarak düşünülebilir.

DP'nin yeni ocak ve bucak teşkilatlarıyla Vatan Cephesi'ni ya da DP'yi güçlendirmeye çalıştığı günlerde CHP Genel Sekreterliği de parti teşkilatını güçlendirmek için çalışmalarına devam etmekteydi. Bunlardan birisi bütün teşkilatları gezmek ve bilgilendirmek amacıyla parti tarafından gezici ekiplerin kurulmasıydı. Bu yolla hem seçim hazırlıklarının yapılması hem de partiye yeni kişilerin üye olmaları amaçlanmıştı (Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 21 Ocak 1960, No: 2563). Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi'ne göre, ayrıca CHP İl Başkanlığı vilâyet genelinde teşkilatlarını güçlendirmek amacıyla nahiye ve ilçe kongrelerini yaparak halka açık toplantılar yapmış ve vatandaşları CHP'ye katılmaya davet etmişti. Bu amaçla 23 Ocak 1960'ta yapılan Alifuatpaşa Bucağı kongresine başta CHP İl Başkanı Burhan Nimet Akdağ ile İl Kurul Azası Nimet Elgin, Turgut Özer, CHP Adapazarı İlçe Başkanı Dursun Başer, Akyazı İlçe Başkanı Mehmet Boztepe ile daha çok sayıda kişi iştirak etmişti. Burada katılımcılar yaptıkları konuşmalar ile halkı CHP'ye üye olmaya çağırmışlardı. Parti teşkilatına göre, bu konuşmalar halk üzerinde etkili olmuş ve bundan dolayı Geyve'de DP'den istifa eden 1.817 kişi DP'ye iltihak etmişlerdi (Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 26 Ocak 1960, No: 2567). CHP Vilâyet Başkanlığı'nın bu siyasi eylemlerle

hem Vatan Cephesi'ni etkisiz kılmak hem de partiden istifaları önlemek istediği şeklinde düşünülmektedir.

DP Sakarya İl Başkanlığı da aynı tarihlerde CHP'nin bu çalışmalarına karşı vilâyet genelinde bilhassa milletvekillerinin katılımıyla açık hava toplantıları yapmıştı. Bu toplantılarda katılımcılardan Sakarya Mebusları Baha Hun, Hamza Osman Erkan, Selami Dinçer, Hamdi Başak, Nüzhet Akın, Tacettin Barış ve İl Başkanı Nazif Sel bucak ve nahiyeleri gezerek halk ile görüşmüşler ve halkın şikâyetleriyle dertlerini dinlemişlerdi. Bu yolla yeni kişilerin de Vatan Cephesi ocaklarına geçmelerini sağlamışlardı (Sakarya Ekspres Gazetesi, 21 Ocak 1960, No: 715). Burada hususi CHP'nin iddialarının yalan olduğu bildirilmiş ve Vatan Cephesi'ne olan iltihakların tamamıyla hukuk kurallarına uygun olduğunu dile getirmişlerdi. Bunun dışına bahse konu geziler neticesi Karasu'da Denizciler köyü Muhtarı Ahmet Parmaksız başta olmak üzere CHP'den istifa eden 161 kişi DP'ye intisap etmişti. Yerel gazetelere göre bu yeni katılımların olmasında hem mebusların gezileri hem de DP Akyazı İlçe Başkanı Musa Grant'ın büyük etkisi olmuştu (Anadolu Gazetesi, 28 Ocak 1960, No: 1960). Burada açıkça görülebileceği üzere partiler, teşkilatlarını güçlü kılmak ve üye sayılarını arttırmak amacıyla birçok faaliyet ve çalışma içerisinde yer almışlardı.

Sakarya'da Vatan Cephesi ocaklarına yüzlerce yeni iltihakların olduğu 1960 yılı Şubat ayı içerisinde CHP Sakarya İl Teşkilatı yeniden, DP'nin gittikçe zayıfladığını ve DP'den ayrılan çok sayıda üyenin CHP'ye geçtiklerini bildiriyordu. CHP'ye göre, radyonun Vatan Cephesi'ne iltihaklar devam ediyor şeklindeki neşriyatı hakikati ifade etmiyordu. Partinin il teşkilatı bunu kanıtlamak amacıyla DP Şeker Ocağı'ndan istifa ederek CHP'ye geçtiği iddia edilen Sabri Kurtuldu, Nazife Kurtuldu, Gülüzar Bölükbaşı, Hüseyin Bölükbaşı, Nazife Meriç, İsa Meriç, Fatma Kurtuldu ve Abdurrahman Kurtuldu isimli şahısların isimlerini yayınlamıştı (Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 4 Şubat 1960, No: 257). İl teşkilatı, adı geçen neşriyatta DP'ye geçtiği ilan edilen bu kişilerin CHP'den

ayrılmadıkları ve parti teşkilatına üyeliklerinin sürdüğünü belirtmişti.

Akşam Haberleri Gazetesi şekilde CHP'nin iddialarını desteklemek amacıyla birtakım neşriyatlar da yapmaktaydı. Gazeteye göre, Devlet Radyosu'nun CHP'den istifalar artıyor ve bu istifa edenler CHP'ye geçiyor şeklindeki haberleri gerçeği yansıtmamaktaydı. Gazete konuyla ilgili şu örneği vermişti:

Radyonun 24 Ocak 1960 Pazar günü saat 14.00'te CHP Karasu Parti Teşkilatı'ndan istifa ettiğini bildirdiği Haydar Avcı ve aile efradı bu yalanlara hedef olan vatandaşlar arasında yer almaktadır. CHP Karasu İlçe İdare Kurulu üyesi olan Haydar Avcı ve ailesi radyonun neşriyatını kahkaha ile karşılayıp; Halk Partisi'nden gerek kendisinin gerekse ailesinin istifalarının iftira olduğunu beyan etmektedir.

Ayrıca aynı gazete, DP'den istifaların devam ettiğini ve şubat ayının hemen başlarında Akyazı'ya bağlı DP Yeniköy Ocağı'ndan istifa eden 17 kişinin CHP'ye iltica ettiğini yazmaktaydı (Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 10 Şubat 1960, No: 2580).

CHP'nin bu iddialarına karşı DP İl Teşkilatı ise, yeni Vatan Cephesi ocak ve lokalleri açarak güçlü olduklarını ve üye sayıları sürekli arttığı için mevcut ocakların yetersiz kaldığını ve yeni ocaklar açmak zorunda olduklarını gösteriyordu. Örneğin DP tarafından 13 Şubat 1960'ta Semerciler mahallesinde hem ocak hem de lokal açılmıştı. DP'ye göre CHP'nin etkili olduğu Semercilerde ocağın teşekkülü ile CHP'nin buradaki etkinliği azalmış ve DP güçlü bir konuma gelmişti (Sakarya Ekspres Gazetesi, 15 Şubat 1960, No: 758). Yerel gazete ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verileri, adı geçen ocağın açılması ile CHP'den istifa eden ve partisiz vatandaşlardan çok sayıda kişi DP'ye dolayısıyla da Vatan Cephesi ocaklarına iltihak ettiği anlaşılmaktadır.

1959 yılında bazı ilçelerde muhtarlık seçimleri yapıldığı gibi 9 Şubat 1960'ta da vilâyette yeniden muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimleri yapılmıştı. Ancak söz konusu seçimler sadece Geyve'nin 14

ilçesinde icra edilmişti. Seçimler sonucunda CHP 1; DP ise 13 adet muhtarlık kazanmıştı. DP İl Başkanı Nazif Sel, bu durumu DP'nin bir zaferi olarak nitelendirmişti. Ona göre, bu durum DP'nin vilâyet genelinde ne kadar etkili olduğunu bir kez daha ifşa etmekteydi (Anadolu Gazetesi, 13 Şubat 1960, No: 1169). Burada üzerinde durulması gereken şey, DP'nin bu yıllarda yerel alanda olsa da yapılan seçimleri halen büyük ölçüde kazanabilmesiydi.

1960 yılı Şubat ayından itibaren DP Sakarya milletvekilleri tarafından vilâyet genelinde halk ile görüşülüp, vatandaşların şikâyet ve dileklerinin dinlenmesine devam edilmişti. Bunun gibi DP Sakarya İl Başkanı Nazif Sel ve yönetimi de il merkeziyle ilçelere sürekli geziler düzenleyerek açık hava toplantıları yapmaktaydı. İl başkanı son olarak Şubat ayı ortalarında Adaapzarı, Geyve, Pamukova ve Alifuatpaşa'yı kapsayan geniş bir parti programı tertip etmişti. Yerel gazetelere göre, bu toplantılarda sadece halkın şikâyetleri dinlenmemiş; CHP'nin Vatan Cephesi ocakları hakkında söylediklerinin gerçek olmadığı delilleriyle gösterilmişti (Anadolu Gazetesi, 20 Şubat 1960, No: 1175). Bu arada münfesiş HP'den de DP'ye geçişler de devam etmekteydi. Bilhassa ülke genelinde olduğu gibi 1960 yılında Sakarya'dan yüzlerce HP'li Vatan Cephesi ocaklarına kayıt olmuştu (Sakarya Ekspres Gazetesi, 20 Şubat 1960, No: 761). Bu tarihlerde CHP İl Başkanlığı da parti teşkilatını güçlü kılmak amacıyla çalışmalarını aralıksız olarak sürdürmüştü. Bu amaçla yapılan il kongresine büyük ilgi gösterilmiş ve kongreye binlerce vatandaş katılmıştı. Yerel gazetelere göre, kongrede konuşan hatiplerden Kemal Satır, Avni Yurdalan ve Kemali Beyazıt DP'yi ve Vatan Cephesi ocaklarını sert bir biçimde eleştirmişlerdi (Sakarya Ekspres Gazetesi, 23 Şubat 1960, No:733). Bu durum, CHP ve DP arasındaki mücadelenin ne derecede devam ettiğinin açık bir delili niteliğindediydi. Zira bu mücadele, 27 Mayıs 1960 İhtilali'ne kadar bütün illerde olduğu gibi Sakarya vilâyetinde de aralıksız olarak sürmüştü.

DP Vilâyet Teşkilatı, CHP kadar güçlü olmadıklarını düşündükleri Hendek ilçesinde Vatan Cephesi ocaklarının yani DP'nin etkili

olması için planlamalar yapmışlardı. Bu amaçla DP Sakarya Mebuslarından başta Baha Hun olmak üzere, Hendek'e ilçesine gitmiş, burada halk çeşitli temaslarda bulunmuş ve açık hava toplantıları yapmıştı. Mebuslar, bilhassa günlerce ilçeye bağlı köylerde vatandaşlarla görüşerek onların ihtiyaçlarını tespit etmişti (Sakarya Ekspres Gazetesi, 9 Mart 1960, No:74). Zaman Gazetesi'ne göre, halkın dertlerini sorunlarını dinleyen mebuslar, bu yolla vatandaşlar üzerinde önemli bir etki bırakmışlardı (Zaman Gazetesi, 10 Mart 1960, No:1072).

1960 yılı Mart ayı içinde de Sakarya genelinde 33 köy ve mahallede muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimleri yapılmıştı. Seçimler neticesinde 28 yerde DP, 4 yerde CHP ve 1 yerde ise müstakil adaylar kazanmıştı. Vatan Cephesi ocaklarının etkili olduğu düşünülen köylerden olan Abalı, Akgöl, Ağacık, Aralık, Aşağıdere, Ahmediye, Adliye, Akarca, Büyüktersiye, Büyükhatıklı, Türkçaybaşı, Çarkasamiye, Damlık, Fındıklı, Göktepe, İkizel, Müslüm, İnamiye, Kamışlı, Kurudil, Koyunağılı, Kuruçeşme, Kayrancık, Karadere, Maksudiye, Rüstemler, Teberik, Tepelik ve Taşkısığı'nda DP adına yarışan muhtar ve ihtiyar heyeti azaları kazanmıştı. Bunun dışında Eceldere, Ferizli, Molaköy ve Mahmudiye'de CHP; Şahköy'de ise bağımsız aday başarılı olmuştu (Sakarya Ekspres Gazetesi, 15 Mart 1960, No:748).

Yerel basına göre Sakarya'da DP Kadın Kolları Başkanlığı ve DP Gençlik Kolları Başkanlığı parti idare teşkilatlarını kuvvetli duruma getirmek amacıyla yoğun çalışmalar içerisinde yer almaktaydı. Bilhassa Genç Demokratlar, partiye dolayısıyla da Vatan Cephesi ocaklarına yüzlerce yeni kişinin geçmesini sağlamışlardı. Aynı şekilde Kadınlar Kolu Başkanlığı da il genelinde çeşitli toplantılar yaparak kadınların ihtiyaçlarını belirleyerek onlara çeşitli yardımlarda bulunmuştu. Bunun dışında başkanlık tarafından bayramlarda fakir çocuklar giydirilir ve maddi durumu iyi olmayan vatandaşlara yardımlar yapılırdı. Cemiyet Gazetesi, Kadınlar Kolu Başkanı Hatice Daskır'ın bu konuda yapılan çalışmaları yakından takip ettiğini bildirmekteydi (Cemiyet Gazetesi, 24 Mart 1960, No:710).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre 27 Mayıs 1960 İhtilali'nden önce Sakarya'dan Adnan Menderes'e gönderilen son telgraf Koza ailesine aittir. Adapazarlı Koza ailesi adına Nurettin Koza isimli şahıs telgrafında şu konulara temas etmişti:

Uzun senelerden beri CHP saflarında çalışmaktaydım. Fakat bugünkü inkârcı tutumlarını tasvip etmediğimden CHP'den bütün aile efradıyla birlikte istifa ederek DP'ye kaydımı yaptırdım. Kabulünü rica eder, daima memleketimiz için çalışan DP iktidarını başımızdan eksik etmemesi için Allah'a niyaz eder, hürmetlerimi bildiririm (BCA, 1960, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/324).

Nurettin Koza, telgrafında ayrıca kendisinin ve tüm ailesinin isimlerinin radyodan duyurulmasını da istemişti. Böylece CHP, Adapazarı'nda üyelerinden bir ailenin daha istifa etmesini önleyememişti.

Sonuç

1957'den itibaren iktidar partisi DP ile muhalefet partileri arasında çeşitli sebeplerden kaynaklanan büyük çatışmalar olmuştu. Özellikle DP'nin yapılan bütün seçimlerde birinci parti olması ve iktidarda bulunmasından dolayı muhalefet partilerinden CHP, CMP ve KP, DP'ye karşı bir güç oluşturmak amacıyla Güç Birliği cephesini kurmuşlardı. Bu yapının başlarda etkili olduğu ve vatandaşlar arasında taraftar bulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumdan dolayı da Başbakan Adnan Menderes söz konusu teşkilata karşı DP'yi güçlü kılmak amacıyla Vatan Cephesi'ni kurmuştu. Hususiyle Vatan Cephesi'nin teşekkülüyle Türkiye genelinde Vatan Cephesi'ne muhalefet partilerinden istifa eden binlerce kişi iltihak etmişti.

1950'li yıllarda Sakarya yerel basımına göre, vilâyet genelinde Vatan Cephesi'ne kurulduğu ilk günden itibaren büyük destek verilmiş ve DP'ye ait birçok yeni ocak ve bucak teşkilatları kurulmuştu. Böylece hem söz konusu yeni ocaklara hem de önceden mevcut olanlara bilhassa CHP'den istifa eden çok sayıda kişi katılmıştı. Bunun dışında 1958 yılı sonlarından başlamak

üzere Sakarya merkez ve bağlı kazalardan Vatan Cephesi'ne geçildiğine dair Adnan Menderes'e çok sayıda telgraflar gönderilmiştir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre, Adnan Menderes de bu durumdan memnun olarak Vatan Cephesi'ne katılanlara teşekkür mesajları yollamıştı.

Yerel gazetelerden Sakarya Demokrat, Yeni Ada Postası, Sakarya Ekspres, Zaman, Cemiyet, Anadolu ve Ada Postası gazetelerine göre Sakarya'da bilhassa CHP'li üst düzey yetkili kişiler, önemli aileler ile büyük esnaf grupları, bağlı oldukları partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi saflarına katılmışlardı. Bu da Vatan Cephesi'ne olan ilginin büyümesi anlamına gelmekteydi. Bunun dışında Vatan Cephesi ocaklarına dolayısıyla da DP'ye katılan kişilerin isimleri her gün belirli saatler diliminde radyoda ilan edilmekteydi. Radyo haberlerine göre, Sakarya'dan Vatan Cephesi'ne çok sayıda intisaplar olmaktadır.

Yukarıda da ifade olunduğu üzere, Vatan Cephesi'ne geçen kişiler kitleler halinde Başbakan Adnan Menderes'e telgraflar göndermişlerdi. Mezkûr telgraflara göre, DP'ye iltihak edenlerin partilerinden ayrılmalarının nedeni, DP'nin ülkeye daha iyi hizmet ettiğini ve bağlı oldukları partilerin ülkede yıkıcı faaliyetler içerisinde bulunduğunu düşünmeleriydi. Aynı şekilde Demokrat Sakarya Gazetesi'ne göre, muhalefet partilerinin aralarında birleşme çabaları partililer arasında kırgınlıkları arttırmış ve bu durum birçok kişinin DP'ye geçmesine ortam hazırlamıştı. Buna karşılık DP'nin çalışmalarından memnun olmayan kişilerin bir kısmı da partisinden istifa ederek CHP'ye ya da diğer partilere intisap etmişlerdi. Netice itibarıyla Vatan Cephesi'nin varlığı, DP ile başta CHP olmak üzere muhalefet partileri arasındaki mevcut sorunları daha da arttırmış ve DP iktidarının bitmesine yol açan 27 Mayıs 1960 İhtilali'nin yaşanmasında önemli bir sebep olmuştu.

Kaynakça

Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü)

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2497

BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/161
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1079
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/365
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1601
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1634
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1748
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/1608
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2362
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2705
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/5
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/35
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/659
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/559
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/657
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/523
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/177
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/178
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/2
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/325
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/326
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/32
BCA, Fon Kodu: 010. 09. Yer No: 217.672.3/3248
Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.
Anadolu Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Bulut, S. (2009). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960):Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu. *Akademik Bakış Dergisi*, 2(4), 125-145.

Cemiyet Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Demokrat Sakarya Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Özçelik, F. (2016). Kocaeli'nde Vatan Cephesi. Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu. Kocaeli, c. III., 2057-2068.

Sakarya Ekspres Gazetesi (Sakarya, 1959-1960) İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Sakarya Postası Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Şahin, E. ve Tunç, B. Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 31-69.

Tunç, B. (2015). Kocaeli'nde Vatan Cephesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(2), 33-750.

Uyar, H. (2001). *Vatan Cephesi Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek*, İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Vural, E. (2010). *Demokrat Parti Döneminde CHP'nin İzmir Örgütlenmesi ve Seçimler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeni Ada Postası Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.

Zaman Gazetesi (Sakarya, 1959-1960), İstanbul: Beyazıt Kütüphanesi.